

Sygn. akt IV Ko 28/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 grudnia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach w IV Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący: SSO Sławomir Lach

Ławnicy: Lidia Zarzeka, Józef Kowalski

Protokolant: A. Z.

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej Krystyny Marchewki

po rozpoznaniu w dniach: 6 listopada 2015 r. i 9 grudnia 2015 r. sprawy

z wniosku G. C.

w przedmiocie zadośćuczynienia z tytułu tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 20 listopada 2007 r. do dnia 6 sierpnia 2008 r. w sprawie Prokuratury Okręgowej w Gliwicach o sygn. V Ds 42/05/S – zakończonej wyrokiem uniewinniającym Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 lipca 2014 r., sygn. akt II AKa 158/14,

na mocy art. 552a § 1 kpk, art. 554 § 4 kpk,

o r z e k a

1. **zasądza od Skarbu Państwa na rzecz G. C., syna L. i T. z domu K., urodzonego (...) w K., kwotę 60 000 zł (sześćdziesiąt tysięcy złotych) tytułem zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia prawomocności wyroku za tymczasowe aresztowanie w okresie od dnia 20 listopada 2007 r. do dnia 6 sierpnia 2008 r. w sprawie Prokuratury Okręgowej w Gliwicach o sygn. V Ds 42/05/S – zakończonej wyrokiem uniewinniającym Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 lipca 2014 r., sygn. akt II AKa 158/14;**
2. oddala wniosek w pozostałym zakresie;
3. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt IV Ko 28/15

UZASADNIENIE

G. C. w dniu 30 lipca 2015 r. złożył na podstawie art. 552a § 1 k.p.k. wniosek o zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie poprzez zasądzenie na jego rzecz kwoty 180.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od daty uprawomocnienia się wyroku. Przy czym wniosek w zakresie okresu tymczasowego aresztu został zmodyfikowany pismem z dnia 3 grudnia 2015 r. (k. 51).

(Dowód: wniosek o zadośćuczynienie k. 1-2)

Stan faktyczny

Prokuratura Okręgowa w Gliwicach nadzorowała postępowanie przygotowawcze prowadzone przeciwko wnioskodawcy G. C. pod sygnaturą V Ds 23/10/S (wcześniej V Ds 42/05/S). Doprowadziło ono do wniesienia aktu oskarżenia, w którym G. C. został oskarżony o czyny z art. 258 § 1 k.k., art. 299 § 1 i 5 k.k., art. 271 § 1 i 3 k.k. przy zast. art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i art. 65 § 1 k.k.

(Dowody: akta Sądu Okręgowego w Gliwicach o sygn. akt IV K 147/10)

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 9 grudnia 2013 r., sygn. akt IV K 147/10 G. C. został uniewinniony od zarzucanego mu czynu z art. 258 § 1 k.k. i uznany winnym przestępstwa z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 271 § 1 i 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za co został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności, w zawieszeniu na 5 lat okresu próby, oraz grzywnę w wymiarze 300 stawek dziennych po 100 zł każda.

(Dowody: akta Sądu Okręgowego w Gliwicach o sygn. akt IV K 147/10)

Następnie wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 31 lipca 2014 r., sygn. akt II Aka 158/14 ww. wyrok został zmieniony w ten sposób, że G. C. został uniewinniony od wszystkich zarzucanych mu czynów.

(Dowody: akta Sądu Okręgowego w Gliwicach o sygn. akt IV K 147/10)

W toku postępowania przygotowawczego w okresie od dnia 20 listopada 2007 r. do dnia 6 sierpnia 2008 r. (tj. łącznie przez okres 9 miesięcy i 16 dni) G. C. był tymczasowo aresztowany (początkowo zatrzymany). Przebywał w Areszcie Śledczym w K. Tymczasowe aresztowanie nastąpiło na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Gliwicach z dnia 22 listopada 2007 r., sygn. akt III Kp 2014/07, a następnie było przedłużane postanowieniami Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 11 lutego 2008 r., sygn. akt IV Kp 41/08 oraz z dnia 12 maja 2008 r., sygn. akt IV Kp 145/08. Postanowieniem prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gliwicach z dnia 6 sierpnia 2008 r. uchylono tymczasowy areszt oraz tego samego dnia nastąpiło faktyczne zwolnienie G. C. z aresztu.

(Dowody: akta osobowe wnioskodawcy z Aresztu Śledczego w K. część A i B; akta Sądu Okręgowego w Gliwicach o sygn. akt IV K 147/10)

Stosowanie tymczasowego aresztowania stanowiło dla wnioskodawcy osobisty dramat. Przebywał w celach wieloosobowych (12 i 10 osób), w tym z osobami obciążonymi poważnymi zarzutami. Od 2003 r. wnioskodawca była na utrzymaniu żony i rodziców, a także wykonywał prace dorywcze. Aresztowanie uniemożliwiło mu objęcie funkcji prezesa zarządu spółki (...) Sp. z o.o. i pogłębiło trudności finansowe rodziny, co również należy zaliczyć na poczet cierpień psychicznych wnioskodawcy. Poza cierpieniami psychicznymi, wnioskodawcy pogorszył się (...)

(Dowody: zeznania wnioskodawcy k. 35-36; akta osobowe wnioskodawcy z Aresztu Śledczego w K. część B)

W trakcie pobytu w areszcie, wnioskodawca miał regularny kontakt z najbliższymi w postaci widzeń, które odbywały się z częstotliwością kilku razy w miesiącu. Pomimo to, tymczasowe aresztowanie wywołało niekorzystne skutki w życiu jego najbliższej rodziny, tj. (...) I. C. oraz (...) małoletnich dzieci: P., R. i P. C.. W przypadku żony spowodowało ono pogłębienie dolegliwości (...), na które cierpiała już wcześniej, przy czym regularne leczenie w (...) rozpoczęła ona w dniu 8 marca 2010 r., zaś ostatnia wizyta miała miejsce w dniu 24 stycznia 2012 r. W przypadku dzieci spowodowało ich społeczną alienację, spadek aktywności i wyników w szkole, napady płaczu, agresję wobec rówieśników. Objawy te występujące w okresie tymczasowego aresztowania wnioskodawcy zostały dostrzeżone przez nauczycieli i psychologa szkolnego. P. C. był leczony w (...) w okresie od dnia 18 stycznia 2011 r. do dnia 18 kwietnia 2012 r. Z uwagi na częste widzenia, wnioskodawca miał dobre rozeznanie w problemach swojej rodziny, choć oczywiście – z uwagi na osadzenie – nie był w stanie w żaden sposób im zaradzić. Zarówno żona wnioskodawcy I. C., jak i jego córka R. C. składały osobiste prośby do Prokuratora o uchylenie tymczasowego aresztowania.

(Dowody: zeznania wnioskodawcy k. 35-36; zaświadczenia lekarskie k. 28, 32; opinie pedagogiczne k. 29-30; opinia psychologiczna k. 31; pisma do prokuratora k. 33, 34, dokumentacja medyczna k. 40-44)

Ocena zgromadzonego materiału dowodowego

Powyższy stan faktyczny został ustalony w oparciu o dokumentację zawartą w aktach osobowych Aresztu Śledczego w K. część A i B, aktach Sądu Okręgowego w Gliwicach o sygn. akt IV K 147/10, dokumentację medyczną żony wnioskodawcy I. C., zaświadczenia o leczeniu w(...) żony wnioskodawcy I. C. i syna P. C., opinie pedagogiczne i opinię psychologiczną dotyczące dzieci wnioskodawcy, listy kierowane do Prokuratora oraz zeznania wnioskodawcy.

Podkreślić należy, że odtworzony na podstawie powyższych dowodów stan faktyczny nie nasuwał zastrzeżeń. Fakty o charakterze procesowym zostały bezspornie wykazane na podstawie zgromadzonej dokumentacji. Z kolei okoliczności podnoszone przez wnioskodawcę w swoich zeznaniach dotyczące doznanej przez niego krzywdy zostały potwierdzone opiniami pedagogicznymi i psychologicznymi, a także dokumentacją medyczną małżonki wnioskodawcy. Okoliczności te nie były kwestionowane przez strony. Z tych względów Sąd uznał za celowe – dla zachowania czytelności wyводу – pominąć szczegółową ocenę poszczególnych dowodów i przejść do rozważań prawnych.

Rozważania prawne

Wobec bezspornego stanu faktycznego zasadniczym dla rozstrzygnięcia sprawy było prawidłowe ustalenie wysokości dochodzonego zadośćuczynienia. Wymaga to poczynienia pewnych rozważań wstępnych.

W świetle aktualnego stanu prawnego, po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego obowiązującej od dnia 1 lipca 2015 r., w przypadku uniewinnienia, czy też umorzenia wobec oskarżonego postępowania, w sytuacji gdy wobec niego w toku procesu zastosowano tymczasowy areszt, nie ma podstaw do badania legalności, zasadności czy prawidłowości tego środka. Ustawodawca we wprowadzonym wskazaną nowelą art. 552a zrezygnował bowiem z przesłanki „niewątpliwej niesłuszności” tymczasowego aresztowania. Co więcej, ustawa nie przewiduje żadnych warunków ograniczających lub wyłączających odpowiedzialność Skarbu Państwa, a zatem powstaje ona niejako automatycznie, o ile tylko postępowanie wobec oskarżonego zakończy się wyrokiem uniewinniającym lub umorzeniem (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 3 lipca 2015 r., II AKa 220/15).

Zbędnym było zatem szczegółowe analizowanie sytuacji procesowej, w jakiej stosowano wobec wnioskodawcy G. C. tymczasowe aresztowanie, a w szczególności rozważanie, czy istniejące wówczas dowody istotnie uzasadniały zastosowanie izolacyjnego środka zapobiegawczego. Prawomocne uniewinnienie czy też umorzenie postępowania wobec osoby tymczasowo aresztowanej w toku danego postępowania stanowi wystarczającą podstawę do zasądzenia na jego rzecz odszkodowania i zadośćuczynienia. Odpowiedzialność za szkodę i krzywdę w takim wypadku, na zasadzie ryzyka, ponosi Skarb Państwa.

Roszczenie wnioskodawcy G. C., jako złożone w terminie, należy uznać zatem za słuszne co do zasady. Tymczasowe aresztowanie w całym okresie jego stosowania stanowiło bowiem dolegliwość, której wobec prawomocnego uniewinnienia nie powinien być doznać.

Orzekając o wysokości należnego wnioskodawcy świadczenia Sąd miał na uwadze, iż w postępowaniu w sprawie o odszkodowanie i zadośćuczynienie za stosowanie środków przymusu to na wnioskodawcy spoczywa ciężar udowodnienia faktów, na których opiera on swoje roszczenie. Roszczenie o zapłatę odszkodowania i zadośćuczynienia ocenia się bowiem według prawa cywilnego, a więc stosuje się w szczególności zasadę ciężaru dowodzenia, określoną w przepisie art. 6 k.c.

Podkreślić przy tym należy, iż wnioskodawca w toku niniejszego postępowania dochodzi jedynie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zaś Sąd jest związany zakresem żądania sprecyzowanym we wniosku.

Wysokość zasądzanego zadośćuczynienia:

Orzekając o należnym wnioskodawcy G. C. zadośćuczynieniu Sąd miał na uwadze, iż nie może ono mieć charakteru symbolicznego, jak również nie może być nadmierne w stosunku do doznanej krzywdy, aby tym samym nie służyło

bezpodstawnemu, moralnie niestosownemu wzbogaceniu poszkodowanego. Wysokość zadośćuczynienia musi być utrzymana w rozsądnych granicach odpowiadających aktualnym warunkom życia i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa. Zastosowanie znajdują tu kryteria wypracowane na gruncie przepisów Kodeksu cywilnego, gdzie mowa jest o zadośćuczynieniu „odpowiednim” (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2015 r., sygn. akt V KK 332/14)

Biorąc pod uwagę aktualne warunki życia i przeciętną stopę życiową społeczeństwa Sąd zważył, iż w typowych sprawach odszkodowawczych z tytułu stosowania środków przymusu (dawniej – niesłusznego tymczasowego aresztowania) zasadne jest zasądzenie zadośćuczynień w kwotach zbliżonych do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za każdy miesiąc tymczasowego aresztowania. Taki przedział kwot zadośćuczynienia wynika przede wszystkim z ujednoliconej praktyki orzeczniczej, co pozwala zapewnić przewidywalność rozstrzygnięć i porównywalne traktowanie osób w podobnej sytuacji prawnej. Brak powodów, by uznać, że na skutek nowelizacji rozdziału 58 k.p.k. wypracowane w orzecznictwie standardy dotyczące wysokości zasądzanych tytułem zadośćuczynienia uległy dezaktualizacji.

Dokonując analizy akt osobowych wnioskodawcy Sąd uznał, że warunki jego osadzenia nie odbiegały od typowych i nie wiązały się z dolegliwościami nieproporcjonalnymi do zwykłych następstw tymczasowego aresztowania w tym zakresie. Wnioskodawca korzystał z częstych widzeń z osobami najbliższymi, z którymi kontakt był regularny przez cały okres trwania tymczasowego. Wnioskodawca miał udzielane liczne nagrody (dłuższe widzenia), nie wykazywał szczególnych trudności emocjonalnych lub psychicznych ani nie zgłaszał uwag lub wniosków co do bezpieczeństwa osobistego. Nie był także karany dyscyplinarnie. Typowe niedogodności wynikały również z braku możliwości korzystania z telefonu i cenzury korespondencji. Wynikały one wprost z przepisów prawa regulujących wykonywanie tego środka zapobiegawczego. Nie wynika także w żadnym stopniu ze zgromadzonego materiału dowodowego, w szczególności z zeznań wnioskodawcy, jak i z akt osobowych, by wnioskodawca był obiektem jakichkolwiek szykan ze strony współosadzonych, czy też funkcjonariuszy służby więziennej. Jako wiarygodne – bo wynikające także z wiedzy mającej już charakter powszechny – Sąd uznał twierdzenia wnioskodawcy dotyczące niedogodności związanych z przeludnieniem w celach i w konsekwencji brakiem wystarczającej powierzchni mieszkalnej, co w okresie objętym wnioskiem stanowiło problem systemowy polskiego więziennictwa. Nie była to jednak okoliczność jednostkowa, doświadczana wyłącznie przez wnioskodawcę, lecz problem wielu osadzonych w tamtym okresie.

Nie ulega także wątpliwości, iż osadzeniu wnioskodawcy towarzyszył stres, czy też uczucie przykrości wynikające chociażby z izolacji w areszcie śledczym przez okres przeszło 10 miesięcy, a także ciągła nadzieja, że wobec niego, jako osoby niewinnej zostanie szybko uchylony tymczasowy areszt. Także typowymi dolegliwościami związanymi z tymczasowym aresztowaniem, a zarazem prowadzonym postępowaniem, była utrata dobrego imienia czy też negatywne odczucia społeczne, przy czym wnioskodawca w swoich zeznaniach nie powoływał się wprost na nie, stąd uznać należało, że nie były one aż także dla niego odczuwalne. Wskazać jednak należy, iż fakt jego tymczasowego aresztowania był znany w środowisku, w którym funkcjonował, a także w szkole, do której uczęszczały jego dzieci.

Analiza poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych prowadzi do wniosku, że krzywda po stronie wnioskodawcy G. C. wykraczała jednak poza typowe dolegliwości związane z tymczasowym aresztowaniem, co znalazło wyraz w jego zeznaniach. Wnioskodawca jako osoba mocno zżyta ze swoją najbliższą rodziną źle zniósł ponad 9-miesięczną rozłąkę. Istotnym wątkiem sprawy jest drastyczne pogorszenie stanu zdrowia psychicznego żony wnioskodawcy i (...) jego małoletnich dzieci spowodowane w głównej mierze izolacją wnioskodawcy. Wprawdzie cierpienia psychiczne osób trzecich nie mogą przekładać się na wysokość zadośćuczynienia, jednakże towarzysząca wnioskodawcy świadomość tych cierpień oraz – wynikające z izolacji w warunkach aresztu śledczego – pozbawienie go możliwości zaradzenia im w jakikolwiek sposób, niewątpliwie stanowią o rozmiarach doznanej przez niego krzywdy.

Ponadto, doznaną przez wnioskodawcę krzywdę zwiększyły: pobyt w wyjątkowo niekomfortowych celach wieloosobowych wyłączających jakąkolwiek prywatność, utrata perspektyw zawodowych, a także pogorszenie wzroku, stanu uzębienia i nasilenie objawów astmy. Wprawdzie wnioskodawca nie przedstawił dokumentów pozwalających

stwierdzić te ostatnie okoliczności w sensie obiektywnym, jednak Sąd uznał, że wykazana została ich subiektywna doniosłość dla jego stanu psychicznego, zaś żadna ze stron nie kwestionowała powyższego.

W tym stanie rzeczy Sąd stwierdził, że zachodzą podstawy do przyznania wnioskodawcy zadośćuczynienia w kwocie wyższej od przeciętnej w tego typu sprawach, w których jedynym źródłem krzywdy są warunki związane z osadzeniem w jednostce penitencjarnej. Na wysokość tę składają się bowiem także okoliczności indywidualne zachodzące po stronie poszkodowanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2008 r. sygn. akt III KK 349/07), które zostały powyżej opisane.

W tej sytuacji Sąd uznał, że zasadnym będzie za okres ponad 9-ciu miesięcy tymczasowego aresztowania (od dnia 20 listopada 2007 r. do dnia 6 sierpnia 2008 r.) zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kwoty 60.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznane krzywdy. W przeliczeniu daje to kwotę ponad 6.000 zł za miesiąc pozbawienia wolności, jest to zatem kwota mniej więcej o połowę wyższa od przeciętnie orzekanej w tego typu sprawach (3.000-4.000 zł za miesiąc). Zdaniem Sądu jest ona uzasadniona powyższymi okolicznościami, które spotęgowały wyrządzoną poszkodowanemu krzywdę. Natomiast w pozostałej części wniosek został oddalony, jako wygórowany i nie znajdujący uzasadnienia w zebranych materiałach dowodowych.

Powyższa kwota została zasądzona, zgodnie z wnioskiem, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku. W orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych nie budzi najmniejszych wątpliwości, że „odsetki od sumy pieniężnej będącej odszkodowaniem (zadośćuczynieniem) za niesłuszne zatrzymanie (tymczasowe aresztowanie, skazanie, orzeczenie środka zabezpieczającego) nie przysługują za czas poprzedzający wydanie prawomocnego wyroku zasądzającego to odszkodowanie (zadośćuczynienie), ponieważ dopiero prawomocne orzeczenie określa wymagalną sumę odszkodowania i zadośćuczynienia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2015 r., sygn. akt V KK 332/14; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 4 października 2007 r., sygn. akt II AKa 148/07).

Orzekając o kosztach postępowania Sąd miał na uwadze, iż stosownie do art. 554 § 4 k.p.k. postępowanie jest wolne od kosztów, zaś wnioskodawcy przysługuje zwrot uzasadnionych wydatków od Skarbu Państwa, przy czym żądanie to nie zostało wyartykułowane zarówno w samym wniosku, jak i w mowie końcowej, zarówno przez wnioskodawcę, jak i jego pełnomocników.